

Rómovia a sociálne dávky

Sú Rómovia problémom verejných financií Slovenska?

Ján Dinga, Radovan Ďurana, Robert Chovanculiak

2016

INESS, Bratislava, 2016

Prípravu a vydanie publikácie podporili Open Society Foundations

Obsah

Zhrnutie.....	4
Úvod.....	6
Rómovia a sociálne dávky	6
Základné charakteristiky	7
1 Dávka v hmotnej núdzi.....	7
1.1 Dávka v hmotnej núdzi – poberatelia	8
1.2 Dávka v hmotnej núdzi – mnohodetné rodiny	12
1.3 Dávka v hmotnej núdzi – okresy s vysokým počtom mnohodetných rodín	15
1.4 85,4 – okresy s vysokým počtom Rómov	17
2 Prídavok na dieťa	19
2.1 Prídavok na dieťa – mnohodetné rodiny	20
2.2 Prídavok na dieťa – okresy s vysokým počtom mnohodetných rodín	21
2.3 Prídavok na dieťa – okresy s vysokým počtom Rómov.....	21
3 Rodičovský príspevok.....	22
4 Príspevok pri narodení dieťaťa.....	23
Záver	24
Verejné výdavky na sledované skupiny	24
Diskusia	25

Zhrnutie

Predkladaná publikácia predstavuje aktualizovanú verziu štúdie, ktorá vyšla v roku 2014. V publikácii sa zaoberáme čerpaním dávok týkajúcich sa hmotnej núdze a podpory rodiny (ďalej len „dávky, príspevky a príplatky“) tromi skupinami:

- i. mnohodetnými rodinami**
- ii. okresmi s vysokým počtom detí v mnohodetných rodinách (skupina „15 okresov“)**
- iii. okresmi s najvyšším počtom Rómov (skupina „20 okresov“)**

Na rozdiel od prvej verzie štúdie publikovanej v roku 2014, sme neodhadovali výdavky na invalidné dôchodky pre chýbajúce údaje Sociálnej poisťovne v čase prípravy aktualizovanej verzie. Ako sa však ukázalo v prvej verzii, invalidné dôchodky sú v posudzovaných okresoch čerpané alikvótne k počtu obyvateľov, navyše v dávkach nižších, ako je celoslovenský priemer. Preto ich absencia nemá vplyv na závery publikácie.

Na Slovensku žije podľa Atlasu rómskych komunít 403-tisíc Rómov (7,4 % populácie SR). Analýzou dát, ktorých zdrojom bolo najmä Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, sme dospeli k nasledujúcim záverom:

1. Rómska problematika je v prvom rade sociálnym a nie fiškálnym (rozpočtovým) problémom. Fiškálne náklady dávok vyplácaných do okresov s dvomi tretinami rómskej populácie tvoria 1 % verejných výdavkov (322,5 mil. eur). To je približne tretina sumy, ktorá štátu unikne neefektívnym výberom DPH.

Oproti roku 2012 došlo k poklesu sumy vyplatenej na dávkach o 39 mil. eur, t.j. o 10%.

2. Vo forme dávky v hmotnej núdzi a príplatkov sa ročne všetkým poberateľom vypláca približne 201 mil. eur, čo predstavuje 0,6 % všetkých verejných výdavkov.

3. Rodiny s viac ako 4 deťmi poberajú prostredníctvom dávky v hmotnej núdzi a príplatkov necelých 13,4 mil. eur ročne. Jedná sa o polovicu sumy, akú vláda vyčlenila na stavbu Národného futbalového štadióna.

4. Rodiny s viac ako 4 deťmi poberajú prostredníctvom prídavku na dieťa 15 mil. eur ročne. Podobne ako v prípade dávky v hmotnej núdzi sa jedná o kvapku v mori verejných financií, keďže len v roku 2015 chýba štátu k vyrovnanému rozpočtu 154 násobok tejto sumy.

5. Rodiny z 15 okresov s vysokým počtom mnohodetných rodín poberajú prostredníctvom rodičovského príspevku podľa nášho odhadu 94,2 mil. eur ročne. Len medziročný nárast výdavkov Sociálnej poisťovne na starobné dôchodky sa pritom odhaduje na takmer 2-násobok tejto sumy.

6. Na základe našich predpokladov sme odhadli, že prídavok na dieťa sa dnes vypláca na vyše 160-tisíc rómskych detí v celkovej výške približne 45 mil. eur ročne. Odhadli sme tiež, že spomedzi poberateľov rodičovského príspevku bolo 24-tisíc Rómov a celkové zdroje vyplatené touto formou v roku 2015 dosiahli 58,5 mil. eur. Pre porovnanie, každoročné vyplácanie vianočného príspevku dôchodcom navyšuje verejné výdavky o 65 mil. eur.

Záver

Napriek zažitým stereotypom vyvraciam v publikácii mýtus, že Rómovia sú problémom verejných financií Slovenska. Celkové ročné fiškálne náklady „rómskych“ okresov nedosahujú ani pol mesiaca výdavkov Sociálnej poisťovne na starobné dôchodky, pričom zdroje vyplácané mnohodesným rodinám sú ešte marginálnejšie, dosahujúce len zlomok tejto sumy. Rómska problematika preto nie je fiškálnym ale sociálnym problémom, a v tejto rovine treba hľadať aj jej riešenia.

Úvod

Spolužitie Rómov s majoritou je vo viacerých častiach Slovenska problematické, pričom existujúce problémy sa dlhodobo nedarí uspokojivo riešiť¹. Výsledkom je nespokojnosť majoritnej populácie žijúcej v oblastiach s rómskou menšinou, ktorá sa cíti byť problematickým spolužitím poškodzovaná. Nálady nespokojnosti sa na sklonku roku 2016 prejavili aj v parlamentných voľbách. Okrem skutočných trecích plôch, ktoré si zaslúžia pozornosť a snahu o nájdenie riešenia sú ale súčasťou diskusie o Rómoch často aj nepodložené ekonomické tvrdenia a mýty neustále opakované politikmi, ale aj širšou verejnosťou. Rómovia sú často označovaní najmä ako poberatelia dávok sociálneho systému, ktorí zneužívajú štátne schémy, a tvoria tak významnú záťaž pre verejné financie. Mnohí následne vidia riešenie deficitných verejných rozpočtov v obmedzení poskytovaných dávok Rómom. Účelom tejto analýzy je na základe relevantných dostupných dát štátnych úradov čo najpresnejšie odhadnúť objem čerpania sociálnych dávok v oblastiach s vysokým zastúpením Rómov.

Rómovia a sociálne dávky

Keďže na Slovensku príslušné úrady neevidujú etnicitu poberateľov jednotlivých dávok a prídavkov, zvolili sme v analýze pomocné nástroje s cieľom identifikovania poberateľov dávok v rómskej komunite. Bežným predpokladom je predstava, že rómske rodiny sú mnohopedetné. V analýze preto vyhodnotíme, aká časť verejných zdrojov je poskytovaná mnohopedetným rodinám (to jest rodinám s viac ako 4 deťmi), resp. vyhodnotíme podiel takto určených okresov na celkovo vyplatených dávkach.

[Atlas rómskych komunít](#)² poskytuje pravdepodobne najpresnejšie informácie o rómskych komunitách na Slovensku. Okresy identifikované na základe výskytu mnohopedetných rodín porovnáme s okresmi, v ktorých sídli podľa Atlasu dve tretiny Rómov.

V okresoch budeme sledovať mieru čerpania vybraných sociálnych dávok, príplatkov a príspevkov, zamerajúc sa na dávky poskytované jednotlivcom a rodinám s nízkym príjmom. Jedná sa o nasledujúce sociálne transfery:

- 1. Dávka v hmotnej núdzi a súvisiace príplatky**
- 2. Prídavok na dieťa**
- 3. Rodičovský príspevok, príspevok pri narodení dieťaťa**

---

¹ Problémové spolužitie sa týka predovšetkým lokalít s vysokým podielom segregovaných a extrémne chudobných Rómov.

² Ministerstvo vnútra SR. (2014). Atlas rómskych komunít. [Online]: http://www.minv.sk/?atlas_2013

Základné charakteristiky

Základné charakteristiky a čísla týkajúce sa Rómov žijúcich na Slovensku priniesol v roku 2013 [Atlas rómskych komunit](#)³. Podľa Atlasu na Slovensku žilo v danom roku odhadom 402 840 Rómov, ktorí tvorili 7,45 % populácie SR, čo je o približne [80-tisíc viac](#), ako vyplynulo zo zberu údajov v roku 2004. Spôsob zisťovania údajov Atlasu sa však medzi rokmi 2004 a 2013 zmenil. Porovnanie výsledkov preto treba považovať za ilustratívne. V roku 2004 nebolo spočítaných viacero obcí, v ktorých Rómovia v tom čase žili, reálny nárast počtu rómskej populácie je preto nižší, ako by vyplývalo z porovnania zozbieraných údajov v čase.

Zo zistení vyplýva, že 46,5 % slovenských Rómov (187-tisíc) žije⁴ v rozptyle s majoritou a 17 % (69-tisíc) v segregovaných oblastiach (samostatných osadách). Zvyšok žije v urbanistických koncentráciách v obciach (resp. na okrajoch obcí).

Z 2 890 slovenských obcí žije rómska komunita v 1 070 obciach. Viac ako 70 % týchto obcí sa nachádza v Banskobystrickom (25 %), Košickom (24 %) alebo Prešovskom kraji (23 %). Atlas identifikoval **804 rómskych koncentrácií v 584 obciach** (tj. obcí, kde Rómovia nežijú v úplnom rozptyle s majoritou). Z týchto bolo 246 koncentrácií vo vnútri obce a 327 koncentrácií na okraji obce. **Segregovaných rómskych koncentrácií bolo evidovaných 231 v 195 obciach** (jedná sa o osady; priemerná vzdialenosť od obce je 900 metrov).

1 Dávka v hmotnej núdzi

Dávka v hmotnej núdzi patrí k základnej dávke štátnej sociálnej pomoci. Základnou podmienkou na nárokovanie si tejto dávky je stav hmotnej núdze žiadateľa⁵. Tá nastáva, ak príjem žiadateľa nedosahuje ani úroveň životného minima (od 1. júla 2013 je táto hranica stanovená arbitrárne na 198,09 eur mesačne, od 1. júla 2015 ostáva v rovnakej výške). Poskytovanie dávky je teda adresné, štát ju poskytuje ľuďom, ktorých príjem nedosahuje životné minimum, a nie sú schopní si ho zabezpečiť vlastným pričinením (práca, predaj majetku).

Dávka sa vypočítava na domácnosť spoločne s ďalšími spoločne posudzovanými osobami. Fyzické osoby, ktoré sa spoločne posudzujú na účely posudzovania hmotnej núdze, sú:

- manžel a manželka,
- rodičia a nezaopatrené deti žijúce s nimi v domácnosti,
- rodičia a ich deti do 25 rokov veku, ktoré nemajú príjem alebo majú príjem najviac vo výške minimálnej

---

³ Údaje z Atlasu rómskych komunit 2013 boli poskytnuté organizáciou UNDP Slovensko.

⁴ Hoci sú údaje z roku 2013, vzhľadom na relatívne nízku mobilitu Rómov predpokladáme v súčasnosti len malé zmeny v týchto údajoch a pre lepšiu uchopiteľnosť pracujeme s predpokladom, že v roku 2015 bol počet a rozloženie rómskej komunity rovnaké, ako v roku 2013, keď bol prieskum spracovaný.

⁵ Podmienky sú stanovené v zákone č. 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi. Týmto zákonom, účinným od 1.1.2014, pribudla aj povinnosť si dávku odpracovať, ak obec žiadateľovi takúto činnosť ponúkne.

mzdy, žijúce s rodičmi v domácnosti, okrem detí, ktorým v čase evidencie uchádzačov o zamestnanie vznikol nárok na dávku v nezamestnanosti a detí, ktorým sa vypláca invalidný dôchodok.

Výška základnej dávky v hmotnej núdzi (DHN) závisí od veľkosti rodiny (resp. štruktúry spoločne posudzovaných osôb).

Tabuľka č. 1: Výška dávky v hmotnej núdzi v roku 2015

Posudzované osoby	Výška základnej DHN ⁶
Jednotlivec	61,60 €
Jednotlivec s 1 až 4 deťmi	117,20 €
Jednotlivec a viac ako 4 deťmi	171,20 €
Dvojica	107,10 €
Dvojica s 1 až 4 deťmi	160,40 €
Dvojica s viac ako 4 deťmi	216,10 €

Zdroj: <http://www.employment.gov.sk/>

K základnej dávke sa poskytujú aj príspevky k dávke v hmotnej núdzi, o ktoré môže žiadateľ požiadať, ak spĺňa zákonom definovaný nárok. Ide o:

Aktivačný príspevok - patrí občanovi a každej fyzickej osobe, ktorá sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzuje, ak sa aktívne pripravujú na zamestnanie. Výška príspevku je **63,07 €** mesačne.

Príspevok na bývanie slúži na úhradu nákladov spojených s bývaním občanom v hmotnej núdzi. Podmienkou je predloženie listu vlastníctva nehnuteľnosti, ktorú obýva alebo platnú nájomnú zmluvu s prenajímateľom. **V tomto prípade je teda vylúčené, aby boli poberatelia tohto príspevku obyvatelia chatrčí, ktoré boli postavené bez príslušného povolenia, resp. na cudzom pozemku.** Výška príspevku je **55,80 €** mesačne pre jednotlivca a **89,20 €** mesačne, ak je viac spoločne posudzovaných osôb.

Ochranný príspevok patrí občanovi a každej fyzickej osobe, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzuje, ak si z dôvodu nepriaznivej životnej situácie (napr. invalidita či dosiahnutie dôchodkového veku) nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť príjem vlastnou prácou. **Ochranný príspevok nepatrí občanovi v hmotnej núdzi alebo fyzickým osobám, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú, ak im patrí aktivačný príspevok.** Výška príspevku **63,07 €** mesačne (resp. **34,69 €** mesačne v prípade dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu).

1.1 Dávka v hmotnej núdzi – poberatelia

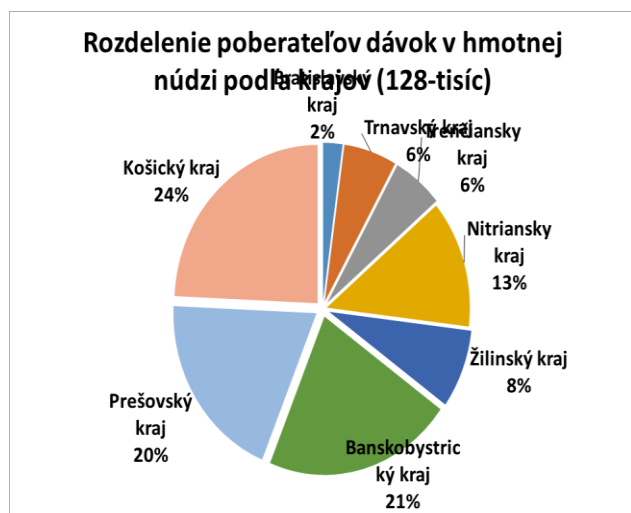
Podľa štatistik Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej ÚPSVaR) sa v roku 2015 vynaložilo na vyplácanie dávky v hmotnej núdzi a uvedených príplatkov k dávke **201,1 mil. eur** (oproti roku 2012

⁶ Aktuálne platné sumy dávky v hmotnej núdzi vyplývajúce zo zákona č. 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi, ktorým sa zrušil dovtedy platný zákon č. 599/2003 Z.z., uvádzame hodnoty platné v roku 2015 nakoľko fiškálne dopady počítame pre rok 2015.

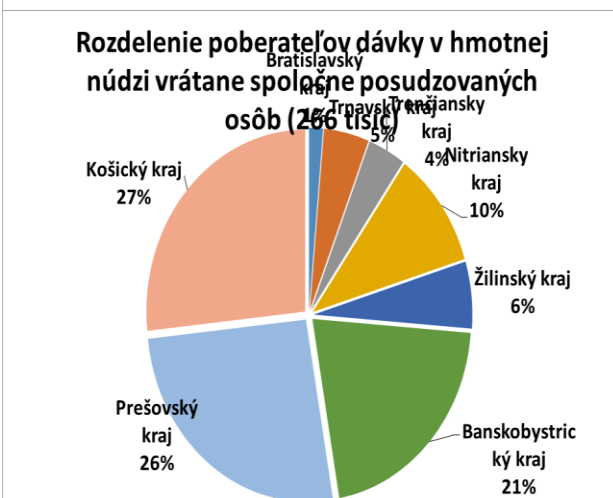

pokles o o vyše 70 mil. eur). Štát evidoval priemerne 128 040 poberateľov dávky, so spoločne posudzovanými osobami (teda vrátane členov rodiny, resp. domácnosti) bolo **od dávok v hmotnej núdzi závislých 266 129 osôb, čo je 4,9 % populácie Slovenska.**

Graf č. 1

Graf č. 2

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

Poberatelia dávky sú roztrúsení v jednotlivých krajoch pomerne nerovnomerne. Zatiaľ čo v Bratislavskom kraji poberalo dávky v hmotnej núdzi skoro 0,5 % obyvateľstva, tento podiel skoro dosahuje 10 % v Banskobystrickom, Prešovskom, a Košickom kraji. V týchto troch krajoch sa nachádza takmer 74 % všetkých osôb závislých od hmotnej núdze (tj. vyše 65 % všetkých poberateľov dávky). Z hľadiska rozdelenia zdrojov určených na výplatu dávky v hmotnej núdzi má najväčšie zastúpenie Košický kraj (25,8 %), Prešovský kraj (23 %) a Banskobystrický kraj (23,7 %). Na ostatné kraje pripadá 31 % podiel a sú zastúpené s výrazným odstupom.

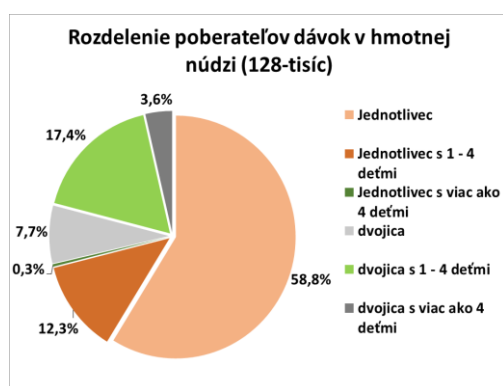
Pri analýze, koľko zo zdrojov putuje rómskych prijímateľom, resp. do regiónov s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva, musíme pristúpiť k istej miere zovšeobecňovania, keďže úrady práce pri vyplácaní príspevkov neevidujú etnicitu poberateľov. Z tohto hľadiska je preto zaujímavé skúmať najmä okresy s vyšším zastúpením Rómov, ktoré nám pomôže identifikovať Atlas rómskych komunít. Rovnako tiež pri analýze dáme dôraz na množinu mnohohodetných rodín, v ktorej predpokladáme zvýšený podiel rómskych rodín (čo býva bežným predpokladom najmä v regiónoch s vyšším počtom Rómov). Rozdelenie poberateľov dávky v hmotnej núdzi podľa veľkosti rodín, v ktorej sa dávka poberala v roku 2015, ukazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 2: Poberatelia dávky v hmotnej núdzi v roku 2015 rozdelení podľa veľkosti rodín

	Jednotlivec 2015						Dvojica 2015					
	0 detí	1 dieťa	2 deti	3 deti	4 deti	viac ako 4 deti	0 detí	1 dieťa	2 deti	3 deti	4 deti	viac ako 4 deti
Bratislavský kraj	2277	201	42	10	3	5	98	63	49	27	9	14
Trnavský kraj	5302	771	226	70	20	17	455	327	265	107	49	57
Trenčiansky kraj	5674	672	195	37	10	9	241	155	140	83	26	28
Nitriansky kraj	11006	1830	635	179	48	44	1183	655	605	255	132	149
Zilinský kraj	7632	890	281	72	22	10	402	328	349	181	66	76
Banskobystrický kraj	15248	2314	1043	317	83	87	2198	1855	1950	1015	454	644
Prešovský kraj	11054	1309	453	189	72	103	2570	1970	2395	1886	1005	1981
Košický kraj	17054	2334	955	318	126	133	2668	1817	2013	1274	730	1665
SLOVENSKO SPOLU	75247	10321	3830	1192	383	408	9815	7169	7767	4825	2471	4613
Základná DHN	61,50 €	117,20 €	117,20 €	117,20 €	117,20 €	171,20 €	107,10 €	160,40 €	160,40 €	160,40 €	160,40 €	216,10 €

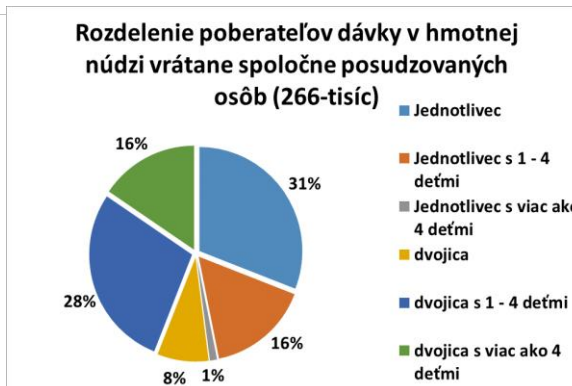
Zdroj: ÚPSVaR, 2015

Graf č. 3

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

Graf č. 4

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

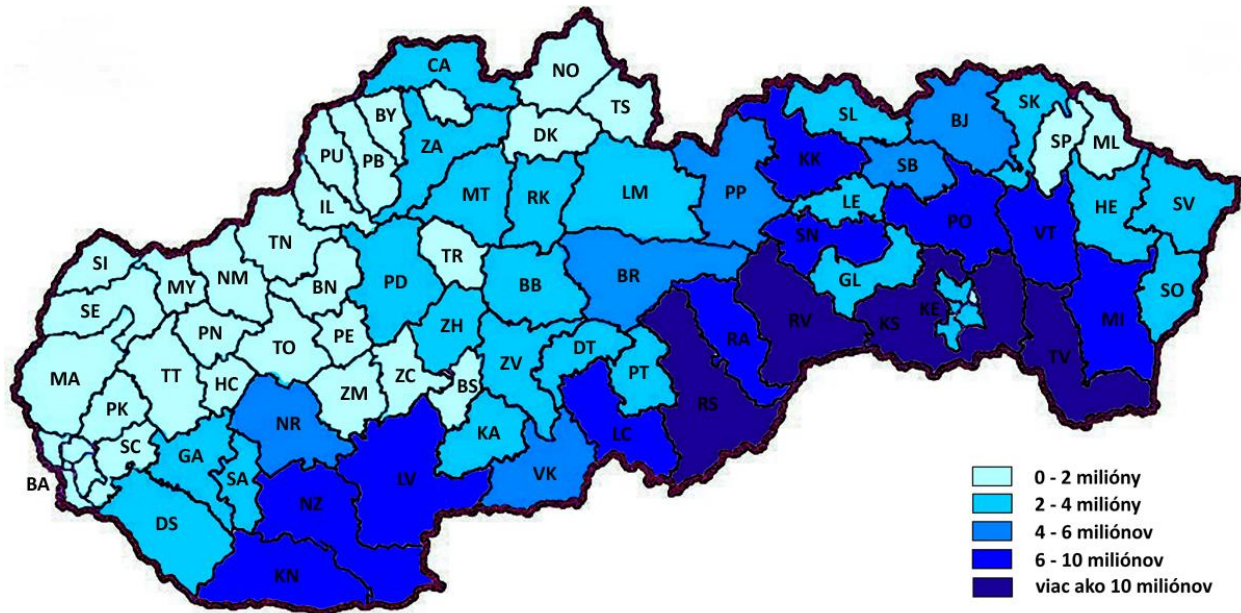
Zo 128-tisíc poberateľov dávky v hmotnej núdzi teda tvorili v roku 2015 jednotlivci 75-tisíc ľudí, bezdetné dvojice ďalších 9,8-tisíc. **Jednotlivci bez detí tak tvorili 58,8 % všetkých poberateľov dávky v hmotnej núdzi**, bezdetné dvojice ďalších 7,7 %. Viac ako dve tretiny teda tvorili poberatelia bez detí. **Jednotlivci s viac ako 4 deťmi tvoria len 0,3 % podiel na všetkých poberateľoch (408 jednotlivcov)**, dvojice s viac ako 4 deťmi majú 3,6 % podiel (4 613 poberateľov).

Pochopiteľne, rozdelenie bude vyzeráť inak, ak do štatistiky nezahrnieme len poberateľov (128-tisíc), ale aj všetky spoločne posudzované osoby (266-tisíc), keďže mnohohodetné rodiny získajú vyššiu váhu. Týmto rozšírením zistíme, že **bezdetné domácnosti majú na všetkých osobách (priamo či nepriamo) poberajúcich dávku 39% podiel**. Jednotlivci s 1 až 4 deťmi 16 % podiel, dvojice s 1 až 4 deťmi 28,1 % (väčšinu tejto skupiny tvoria rodiny s jedným alebo dvomi deťmi).

V mnohohodetných rodinách jednotlivcov alebo dvojíc s viac ako 4 deťmi poberajúcich dávky v hmotnej núdzi (čo by zodpovedalo bežne zaužívanej predstave mnohohodetnej rómskej rodiny) sa tak podľa údajov ÚPSVaR nachádzalo približne 44-tisíc ľudí, čo tvorí 16,6 % z celkovej množiny obyvateľov poberajúcich dávku. Pre potreby analýzy budeme ďalej považovať za „**mnohohodetnú rodinu**“ práve rodinu jednotlivca alebo dvojice s viac ako 4 deťmi.

Z geografického hľadiska boli v roku 2012 vyplácané dávky v hmotnej núdzi na Slovensku rozdelené nasledovne.

Mapa č. 1: Geografické rozdelenie zdrojov vyplácaných vo forme dávky v hmotnej núdzi (v eurách)

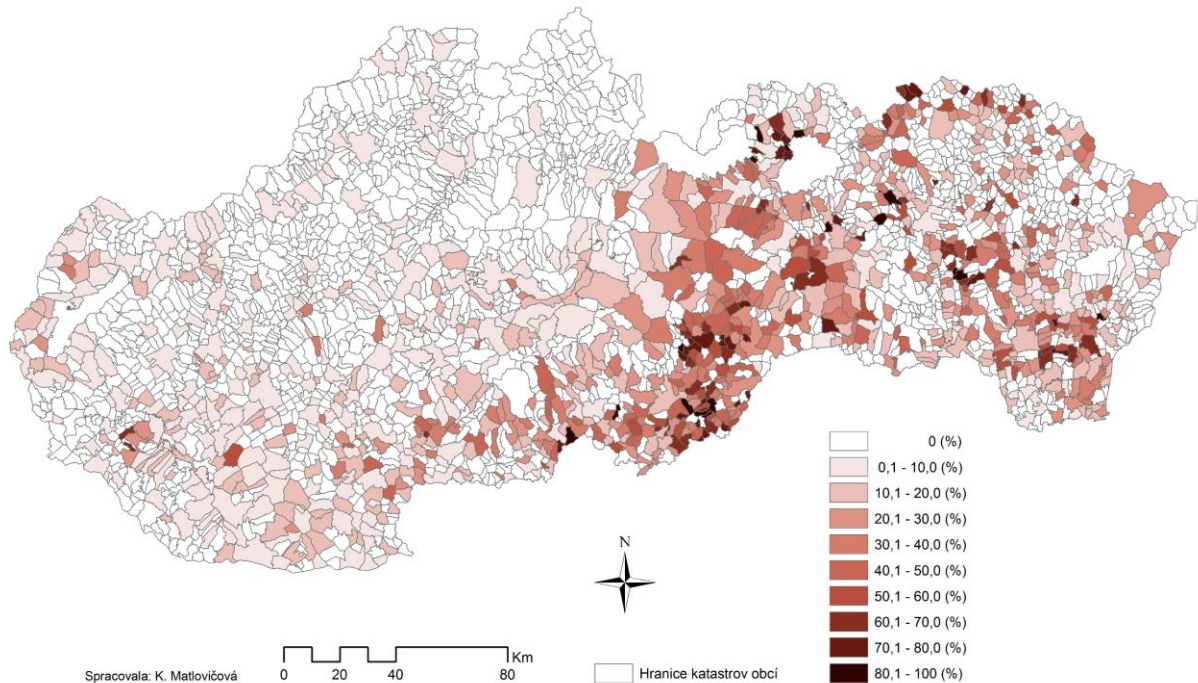

Zdroj: ÚPSVaR, 2012, grafické spracovanie INESS

V porovnaní s geografickou koncentráciou Rómov v obciach Slovenska môžeme badať koreláciu medzi vyšším podielom rómskeho obyvateľstva a vyššou sumou vyplatených dávok:

Mapa č. 2: Percentuálny podiel Rómov v obciach Slovenska

Kvalifikovaný odhad - Atlas 2013

Zdroj: Atlas rómskych komunít 2013

1.2 Dávka v hmotnej núdzi – mnohodetné rodiny

Po splnení kritérií na dávku v hmotnej núdzi môže byť každý človek v hmotnej núdzi aj poberateľom aktivačného alebo ochranného príspevku (nie oboch naraz), rovnako ako poberateľom príspevku na bývanie. Na príspevok na bývanie však nemajú nárok práve obyvatelia segregovaných rómskych osád (postavených bez stavebného povolenia na cudzích pozemkoch) práve pre neexistenciu listu vlastníctva alebo zmluvy o prenájme.

Dávka v hmotnej núdzi môže byť ešte navýšená o 17,20 eur mesačne na dieťa, ak riadne plní povinnú školskú dochádzku⁷. V decembri 2015 bolo toto navýšenie poskytnuté 51 724 krát. V mnohodetných rodinách v hmotnej núdzi sa zároveň nachádzalo 31 630 detí. Na základe distribúcie vyplácania prídavku na dieťa podľa veku dieťaťa môžeme odhadnúť, že 44 % detí sa nachádza vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky (7 až 16 rokov). **Takmer 80 % príplatkov za plnenie povinnej školskej dochádzky sa vypláca v Košickom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji.** Môžeme však predpokladať, že práve v prípade mnohodetných rodín z odlúčených komunít je poberanie tohto príspevku zriedkavejšie ako u iných mnohodetných rodín. Neúčast detí zo segregovaných komunít na povinnej školskej dochádzke je

⁷ Zákon pozná aj navýšenie o 13,50 eur, ak je poberateľom alebo spoločne posudzovanou osobou tehotná žena, resp. rodič dieťaťa do jedného roku veku. Tieto príspevky však pre potreby analýzy zanedbáme.

totíž pomerne rozšíreným fenoménom⁸, pričom vyplatenie príplatku je naviazané práve na túto povinnosť.

Z údajov ÚPSVaR vyplýva, že náklady na dávku v hmotnej núdzi, ktorú poberajú mnohodetné rodiny, v roku 2015 dosiahli 13,4 mil. eur. Aj keď mnohodetné rodiny reprezentujú 15,5 % populácie v hmotnej núdzi, pripadá na nich len 6,7 % z objemu 201,1 mil. eur určených na vyplácanie dávky a prídavkov v hmotnej núdzi.

Graf č. 5

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

Graf č. 6

Zdroj: Ministerstvo financií SR, 2015

Na základe uvedeného môžeme uviesť ilustračný príklad dávok, prídavkov a príplatkov, ktoré môže poberať rodina s piatimi deťmi poberajúca dávky v hmotnej núdzi.

⁸ Plus 7 dní. (2013). Nemajú oblečenie, čas ani motiváciu: Záškoláctvo v osadách prekvitá. [Online]: <http://www.pluska.sk/plus-7-dni/domov/nemaju-oblecenie-cas-ani-motivaciu-zaskolactvo-osadach-prekvita.html>

Tabuľka č. 3: Dávky, prídavky a príplatky, ktoré môže poberať rodina s piatimi deťmi

Dávka	Segregovaná rodina s 5 deťmi v nelegálnej chatrči	Integrovaná rodina s 5 deťmi žijúca vo vlastnom byte alebo v podnájme	Rodina s 5 deťmi, v ktorej otec zarába priemernú mzdu (860 eur)
Základná dávka v HN	216,10 €	216,10 €	0
Aktivačný príspevok (jedna osoba)	0	63,07	0
Príspevok na bývanie	0	89,2	0
Prídavok na dieťa	117,6	117,6	117,6
Navýšenie dávky za plnenie školskej dochádzky dieťaťa	0	86	0
Čistý príjem	-	-	663,5
Daňový bonus	-	-	122,1
Spolu	333,7 €	572,0 €	903,1 €
Dotácia na stravu pre školopovinné deti*	0	100	0

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné prepočty

*Dotáciu na stravu uvádzame zvlášť, keďže jej adresátom je obec alebo škola, nie priamo občan v hmotnej núdzi. Jej výška dosahuje 20 eur mesačne (1€ denne), v roku 2011 bola určená 74-tisíc deťom, ročné náklady na výplatu dotácie predstavovali **12,3 mil. eur**.

Úrady práce môžu poskytnúť obci, resp. škole aj dotáciu na školské potreby, ktoré sa poskytujú vo februári a septembri v celkovej výške 33,20 eur⁹ v danom kalendárnom roku. Poskytuje sa približne 85-tisíc deťom, celkové náklady preto predstavujú približne **2,8 mil. eur** ročne. Uvedené čísla zodpovedajú nárokom platným pre rok 2012.

Modelové príklady si vždy vyžadujú istú mieru zjednodušenia reality. V tomto prípade však slúžia ako ilustrácia, že práve mnohodetná rodina odlúčenej komunity môže mať dávku v hmotnej núdzi s príplatkami nižšiu aj o 40 % (a nižšiu až o 50 %, ak zarátame aj dotáciu pre školopovinné deti). Pri takejto rodine totiž môžeme predpokladať, že nemá list vlastníctva nehnuteľnosti (resp. nájomnú zmluvu) a riadne neuhrádza náklady spojené s bývaním, čo sú podmienky poskytnutia príspevku na bývanie. Rovnako je tu tiež vyššia pravdepodobnosť, že takáto rodina nie je poberateľom aktivačného príspevku a príspevku na plnenie školskej dochádzky detí, ak tieto školskú dochádzku zanedbávajú.

Podľa údajov ÚPSVaR bol v decembri 2015 na Slovensku vyplácaný prídavok na dieťa 659 965 rodinám, spolu na 1,1 mil. detí. **Na viac ako 4 deti poberalo prídavky 8 900 rodín** (tj. 1,35 % všetkých rodín) **celkovo na 52 503 detí** (tj. 4,8 % všetkých detí, na ktoré sa poberajú prídavky). Tri štvrtiny týchto rodín sa nachádzajú v Prešovskom, Košickom alebo Banskobystrickom kraji.

V hmotnej núdzi sa tak podľa dostupných údajov nachádza vyše 56,4 % mnohodetných rodín s viac ako 4 deťmi (podľa zistení v stati 1.3 je to 5 021 rodín).

⁹ Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. [Online]: http://www.upsvar.sk/rk/odbor-socialnych-veci-a-rodiny/oddelenie-pomoci-v-hmotnej-nudzi.html?page_id=281056

1.3 Dávka v hmotnej núdzi – okresy s vysokým počtom mnohodetných rodín

Výskyt mnohodetných rodín môžeme bližšie analyzovať buď z hľadiska ich počtu v danom okrese, alebo z hľadiska podielu detí nachádzajúcich sa v mnohodetných rodinách v danom okrese. Na Slovensku máme **15 okresov, v ktorých sa nachádza viac ako 1000 detí v rodinách s viac ako 4 deťmi** (údaje vychádzajú z evidencie poskytovania prídavku na dieťa). Výber okresov podľa tohto kritéria zároveň zachytáva všetkých 7 okresov, v ktorých sa viac ako 10 % detí nachádza v mnohodetných rodinách. 13 z 15 okresov sa nachádza v Prešovskom alebo Košickom kraji.

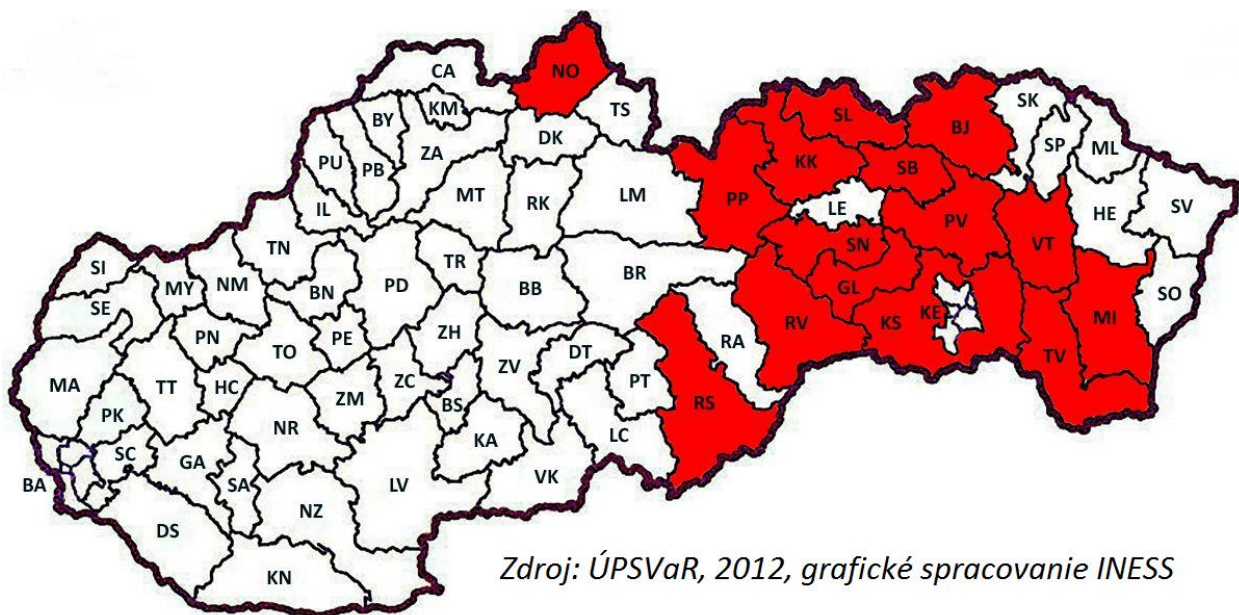
Tabuľka č. 4: 15 okresov s najvyšším počtom detí v mnohodetných rodinách

Okres	Kraj	Počet detí v mnohodetných rodinách v okrese	Počet mnohodetných rodín v okrese	Podiel počtu detí nachádzajúcich sa v rodinách s viac ako 4 deťmi
Košice - okolie	Košický kraj	3984	644	13,73%
Kežmarok	Prešovský kraj	3458	580	16,85%
Spišská Nová Ves	Košický kraj	3162	515	13,88%
Prešov	Prešovský kraj	3156	531	8,22%
Sabinov	Prešovský kraj	2923	474	17,54%
Trebišov	Košický kraj	2653	438	12,06%
Stará Ľubovňa	Prešovský kraj	1882	324	13,74%
Vranov nad Topľou	Prešovský kraj	1865	316	9,48%
Michalovce	Košický kraj	1854	303	9,06%
Rimavská Sobota	Banskobystrický kraj	1618	274	9,38%
Bardejov	Prešovský kraj	1613	278	9,14%
Gelnica	Košický kraj	1476	236	18,98%
Poprad	Prešovský kraj	1460	242	6,48%
Námestovo	Košický kraj	1417	260	7,63%
Rožňava	Košický kraj	1177	201	9,32%

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

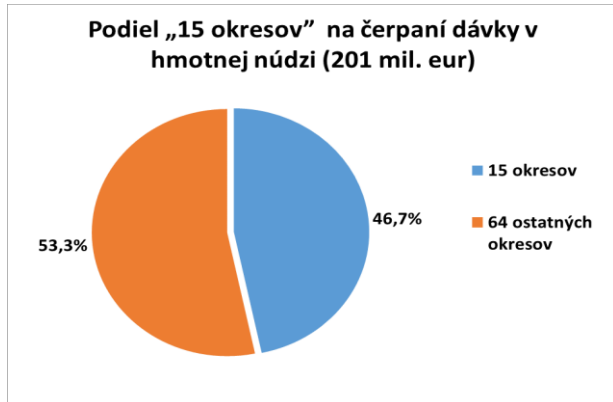
Z geografického hľadiska sa vybrané okresy na mape Slovenska nachádzajú nasledovne.

Mapa č. 3: 15 okresov s najvyšším počtom detí v mnohodetných rodinách

Z údajov ÚPSVaR vyplýva, že zatiaľ čo v uvedených okresoch žije **23,9 %** populácie SR, vyplatilo sa v týchto okresoch v roku 2015 na dávku v hmotnej núdzi **93,9 mil. eur**, čo je **46,7 %** všetkých zdrojov určených na výplatu dávky.

Graf č. 7

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že do okresov s vyšším podielom mnohodetných rodín (s viac ako 4 deťmi) plynie omnoho viac zdrojov na dávku v hmotnej núdzi ako do okresov, v ktorých je mnohodetných rodín menej. V týchto okresoch sa nachádza 83 % mnohodetných rodín, ktoré poberajú dávku v hmotnej núdzi. Keďže sme však odhadli, že 5 021 mnohodetných rodín poberá na dávkach v hmotnej núdzi **7 %** zdrojov určených na výplatu dávky, v praxi dávku poberajú skôr menšie rodiny či jednotlivci s dvomi, tromi alebo štyrmi deťmi. **46,8 % týchto poberateľov sa však nachádzalo v sledovaných 15 okresoch. Podiel malých rodín v týchto okresoch na celkovom počte rodín SR je však len 11,7 %.**

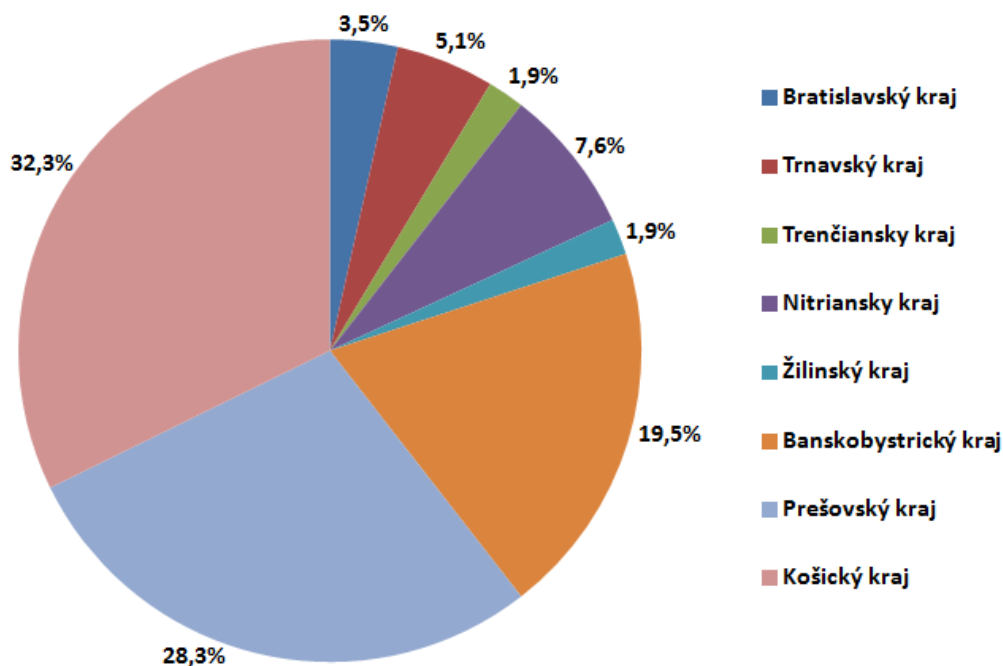
Môžeme sa preto domnievať, že aj rómski prijímatelia dávky v hmotnej núdzi sú najmä spomedzi rodín s dvomi či tromi deťmi, keďže vplyv mnohodedných rodín na čerpaní dávky je vzhľadom k ich nižšej početnosti relatívne malý.

1.4 85,4 – okresy s vysokým počtom Rómov

Spomedzi odhadovaného počtu 403-tisíc Rómov, ktorý priniesol Atlas rómskych komunít, takmer tretina žije v Košickom kraji. Košický, Prešovský a Banskobystrický kraj sú domovom vyše 80 % slovenských Rómov, zatiaľ čo v týchto krajoch žije 42 % obyvateľov SR.

Graf č. 8

Rozmiestnenie rómskeho obyvateľstva v SR podľa krajov

Zdroj: Atlas rómskych komunít 2013

Ná základe údajov Atlasu rómskych komunít môžeme urobiť podobné porovnanie aj pre okresy s vysokým zastúpením rómskej populácie. Pre potreby našej analýzy sme vybrali 20 okresov, v ktorých žije spolu 67,4 % zistenej rómskej populácie (tj. 271-tisíc z celkového odhadovaného počtu 403-tisíc)¹⁰. V týchto okresoch zároveň žije 29,2 % všetkých občanov SR a do veľkej miery prekrývajú s okresmi s vysokým výskytom mnohodedných rodín – je tu teda zastúpených 14 z 15 okresov s vysokým výskytom

¹⁰ Pre potreby analýzy sme vylúčili Bratislavu s evidovaným počtom 8 800 Rómov, keďže patrí k okresom s nízkym podielom rómskeho obyvateľstva. Naopak, pridali sme mesto Košice s počtom Rómov 18 262, ktoré ale reprezentuje až 4 košické okresy. Sídliisko Lunik IX sa nachádza v okrese Košice II. Atlas rómskeho obyvateľstva však uvádza za Košice len celkový počet Rómov, podrobnejšie čísla za jednotlivé okresy mesta Košice nepoznáme.

detí v mnohodedných rodinách (teda všetky okrem Námestova). Medzi vybranými okresmi je zároveň aj všetkých 8 okresov, v ktorých podiel Rómov v populácii presahuje 20 %. Všetkých 20 okresov sa nachádza v Košickom, Banskobystrickom, alebo Prešovskom kraji.

Tabuľka č. 5: 20 okresov s najvyšším počtom rómskej populácie

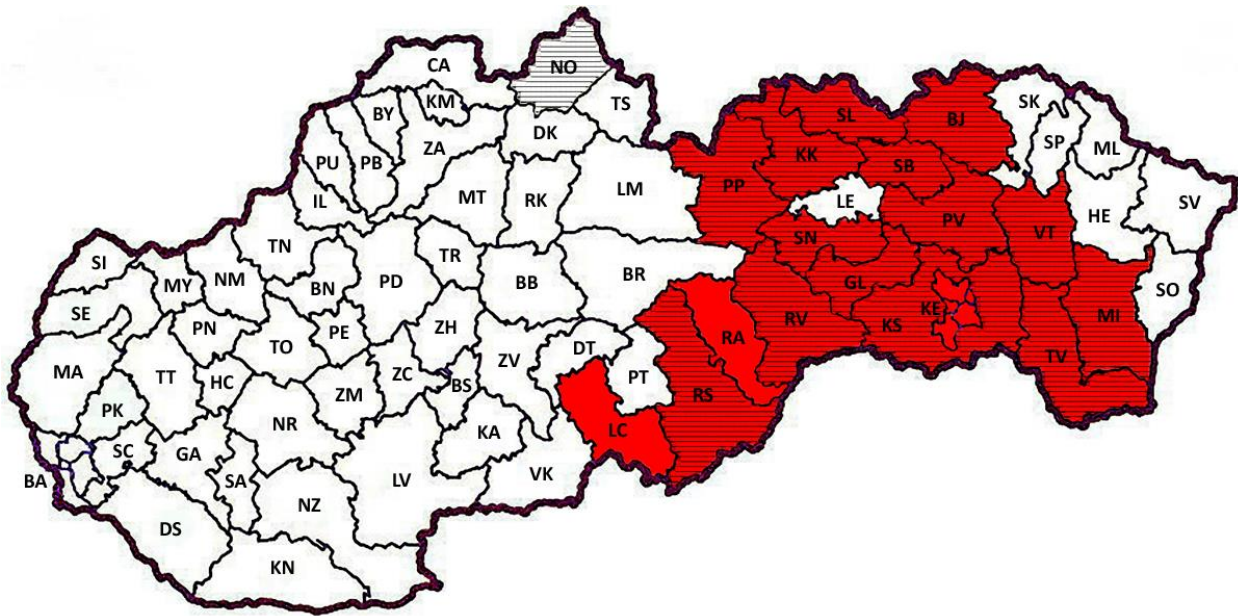
Názov okresu	Kraj	Počet Rómov v okresoch	Percento Rómov v okrese
Košice - okolie	Košický kraj	26458	21,8%
Rimavská Sobota	Banskobystrický kraj	23999	28,3%
Spišská Nová Ves	Košický kraj	22058	22,5%
Michalovce	Košický kraj	19543	17,6%
Kežmarok	Prešovský kraj	18757	26,3%
Košice*	Košický kraj	18262	7,6%
Trebišov	Košický kraj	18192	17,1%
Vranov nad Topľou	Prešovský kraj	17308	21,6%
Prešov	Prešovský kraj	17105	10,0%
Rožňava	Košický kraj	14344	22,7%
Lučenec	Banskobystrický kraj	13329	17,8%
Revúca	Banskobystrický kraj	12720	31,5%
Poprad	Prešovský kraj	11555	11,1%
Sabinov	Prešovský kraj	11178	19,1%
Bardejov	Prešovský kraj	10507	13,5%
Gelnica	Košický kraj	8496	27,1%
Stará Ľubovňa	Prešovský kraj	7800	14,7%

Zdroj: Atlas rómskych komunít, žltou zvýraznené okresy, v ktorých tvoria Rómovia vyše 20 % obyvateľstva.

*Mesto Košice reprezentuje spolu 4 košické okresy.

Z geografického hľadiska sa skupina 20 okresov nachádza na mape Slovenska nasledovne (šrafovanie znamená, že daný okres sa nachádza aj v skupine 15 okresov).

Mapa č. 4: 20 okresov s najvyšším počtom rómskej populácie

Zdroj: Atlas rómskych komunit 2013, grafické spracovanie INESS

Na základe údajov ÚPSVaR môžeme konštatovať, že **v 20-tich okresoch s najvyšším počtom rómskych obyvateľov**, v ktorých žijú približne dve tretiny slovenských Rómov, sa v roku 2015 vyplatilo 106,4 mil. eur na dávky v hmotnej núdzi a príplatkoch, čo je viac ako polovica zdrojov vyplatených vo forme dávky v hmotnej núdzi.

2 Prídavok na dieťa

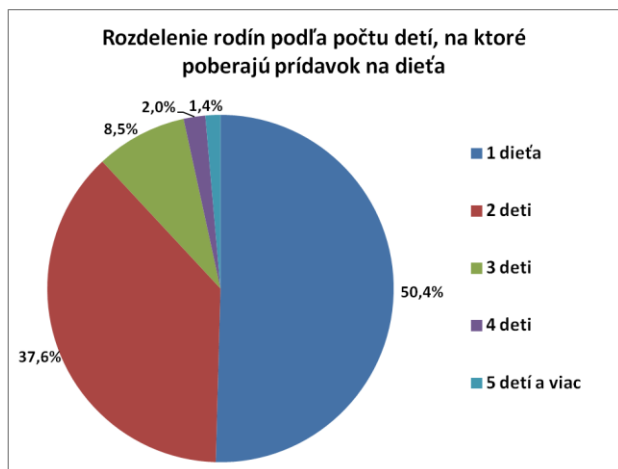
Prídavok na dieťa sa na Slovensku poberá na každé dieťa minimálne do ukončenia povinnej školskej dochádzky, tj. do konca školského roku, v ktorom žiak dovŕši 16. rok života. V prípade, že dieťa pokračuje v štúdiu sa však prídavok poskytuje aj naďalej, a to až do 25. roku života v prípade, že dieťa pokračuje po ukončení stredného vzdelania v štúdiu na vysokej škole. Výška príspevku bola v roku 2015 23,52 eur mesačne na dieťa. Na prídavok má po splnení základných kritérií nárok každý žiadateľ, vypláca sa teda plošne a v rovnakej výške rodičom bez ohľadu na to, či sa jedná o rodinu s vysokým alebo nízkym príjmom.

Podľa údajov ÚPSVaR v roku 2015 poberalo prídavok na dieťa **660-tisíc rodín na 1,10 mil. detí**. Z tejto množiny bolo 370-tisíc detí v predškolskom veku (do 6 rokov vrátane), na 243-tisíc detí sa vyplácal príspevok po skončení povinnej školskej (17 rokov a viac). Kuriozitou je, že **prídavok sa vypláca na 111-tisíc „detí“ vo veku 20 rokov a starších**, u ktorých môžeme predpokladať, že sa jedná takmer výhradne o vysokoškolských študentov. Celkové zdroje na výplatu prídavku na dieťa tak v roku 2015 tvorili **310,4 mil. eur**.

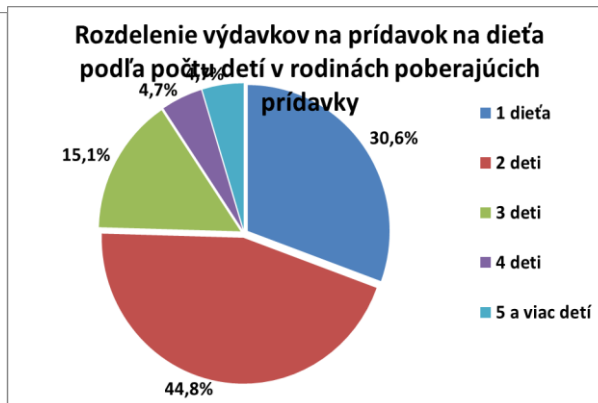
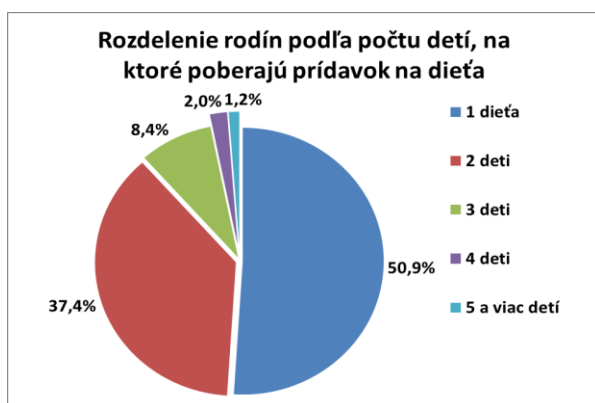
Distribúcia výplaty príspevku na dieťa je v jednotlivých krajoch pomerne rovnomerná. Najvyšší podiel majú síce Prešovský a Košický kraj, tie sú však aj najpočetnejšie z hľadiska počtu obyvateľov. V

Trnavskom kraji s najnižším podielom výplaty prídavku naopak žije aj posledný z krajov z hľadiska počtu obyvateľov.

Graf č. 9

Graf č. 10

Zdroj: ÚPSVaR, 2015

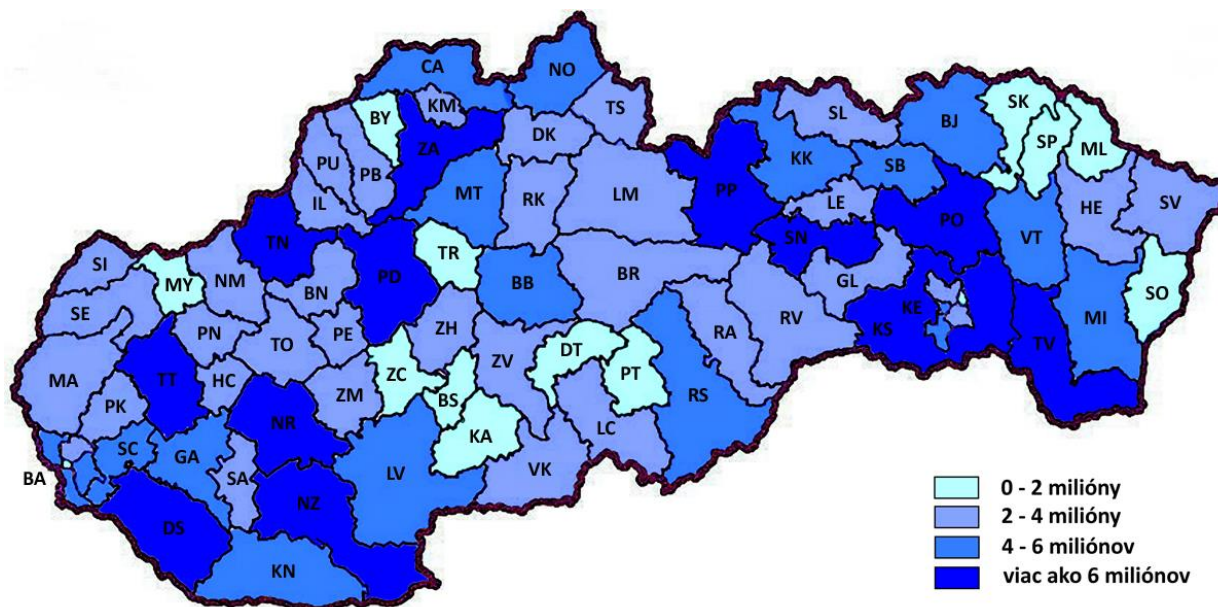
Zdroj: ÚPSVaR, 2015

2.1 Prídavok na dieťa – mnohodetné rodiny

88,6 % rodín (582-tisíc) **poberá prídavky na jedno alebo dve deti**. Na 3 deti poberá prídavky 8,4 % rodín na štyri 2 % rodín a **rodiny s 5 a viac deťmi majú 1,3 % podiel** (8 900 rodín s 52 503 deťmi). Z hľadiska alokácie zdrojov môžeme konštatovať, že **75,5 % zdrojov určených na prídavok na dieťa končí v rodinách s 1 alebo 2 deťmi**. Rodiny s 3 deťmi majú 15,1 % podiel, rodiny so 4 deťmi 4,7 %, a **rodiny s 5 a viac deťmi majú na vyplatenom prídavku 4,7 % podiel**. **Do rodín s 5 a viac deťmi tak smerovalo vo forme prídavku na dieťa v roku 2015 14,8 miliónov eur**. Približne identická čiastka smerovala aj do rodín so 4 deťmi. Rodiny s jedným alebo dvomi deťmi na prídavku obdržali takmer 234 miliónov eur.

Pre ilustráciu uvádzame na mape Slovenska regionálne rozdelenie výplaty prídavkov za rok 2012 (mapa za rok 2015 nie je k dispozícii)

Mapa č. 5: Geografické rozdelenie zdrojov vyplácaných vo forme prídavku na dieťa (v eurách)

Zdroj: ÚPSVaR, 2012, grafické spracovanie INESS

2.2 Prídavok na dieťa – okresy s vysokým počtom mnohodetných rodín

Na základe identifikovania okresov s mnohodetnými rodinami v stati 1.3 môžeme identickým spôsobom určiť podiel 15 okresov s najvyšším počtom mnohodetných rodín na celkovom čerpaní prídavku na dieťa.

Tieto okresy zastupujú 23,9 % populácie SR a v roku 2015 čerpali prídavok na dieťa spolu na 299,6-tisíc detí, teda 27,2 % ich celkového počtu (oproti 23,9 % populácie, ktorá v týchto okresoch žije). Tento podiel je teda identický s podielom zdrojov vynaložených na prídavok na dieťa. Môžeme konštatovať, že v okresoch s najvyššími počtami mnohodetných rodín boli teda vyplatené prídavky na deti v celkovej výške 85,4 mil. eur.

2.3 Prídavok na dieťa – okresy s vysokým počtom Rómov

Podobne ako pri dávke v hmotnej núdzi, aj pri prídavku na dieťa môžeme ľahko spočítať zdroje prúdiace na výplatu výdavku do 20-tich okresov s najvyšším zastúpením rómskeho etnika (67,4 % ich celkového počtu, resp. 271-tisíc Rómov podľa Atlasu rómskych komunit). V týchto 20-tich okresoch, v ktorých žije 29,2 % populácie SR, sa v roku 2015 vyplatilo spolu 30,7 % všetkých zdrojov určených na prídavok na dieťa (tj. 95,2 mil. eur). Na základe empirických dát preto môžeme konštatovať, že okresy s vysokým počtom mnohodetných rodín, resp. okresy s vysokým počtom Rómov nie sú významnými prijímateľmi prídavku na dieťa. Do značnej miery je to spôsobené tým, že hoci je medzi Rómami podstatne vyšší podiel malých detí, len minimum Rómov poberá prídavok na deti počas vysokoškolského štúdia.

Zatiaľ čo podľa Štatistického úradu malo 15,3 % populácie SR v roku 2015 menej ako 15 rokov, z dát Atlasu rómskych komúnit vyplýva, že tento podiel spomedzi Rómov žijúcich v koncentráciách (tj. nie v rozptyle s majoritou) dosahoval 38,5 %.

Ak budeme pre potreby analýzy predpokladať, že prídavok na dieťa sa poberá na 40 % celej rómskej populácie (nárok na prídavok trvá aspoň do konca povinnej školskej dochádzky, tj. do veku 16 rokov dieťaťa), môžeme odhadovať, že prídavok sa poberá na približne 161-tisíc mladých Rómov. **To zodpovedá celkovej sume v roku 2015 vyplatenej vo forme prídavku na dieťa vo výške 45,4 mil. eur.**

3 Rodičovský príspevok

Rodičovský príspevok sa poskytuje do troch rokov života dieťaťa (v prípade nepriaznivého zdravotného stavu dieťaťa až do šiesteho roku života) v paušálnej výške, ktorá bola pre rok 2015 stanovená na 203,20 eur mesačne. Zákon priznáva rodičom dvojčiek príspevok 254 eur a trojičiek 304,8 eur, tieto však pre minimálny výskyt a nízky fiškálny dopad v analýze nezohľadňujeme. Nárok na príspevok vzniká po ukončení materskej dovolenky (v prípade, že po narodení dieťaťa nevzniká nárok na materské, vypláca sa rodičovský príspevok okamžite). V roku 2015 poberalo príspevok mesačne priemerne 142-tisíc osôb (2,63 % populácie v SR), celkové zdroje na jeho výplatu presiahli 361,3 mil. eur.

Najviac poberateľov bolo v Prešovskom kraji (23 146 poberateľov; resp. 4,2 % populácie), najmenej v Trnavskom kraji (13 806 poberateľov; 2,5 % populácie). Z hľadiska distribúcie príspevku nie sú medzi kraji veľké rozdiely a distribúcia približne kopíruje aj veľkosť populácie v kraji.

V 15-tich vybraných okresoch s vysokým počtom mnohodedných rodín sa nachádzalo priemerne 38 632 poberateľov rodičovského príspevku, ktorým sa v roku 2015 **celkovo vyplatilo viac ako 94,2 mil. eur** vo forme rodičovského príspevku, teda 27,1 % zdrojov oproti 23,9 % populácie, ktorá v týchto okresoch žije.

Ak predpokladáme, že podiel poberateľov rodičovského príspevku v mnohodedných rodinách je rovnaký ako v 15-tich sledovaných okresoch (27,1 %), môžeme odhadovať, že **8 900 mnohodedným rodinám na Slovensku bolo v roku 2015 vyplatených 5,9 mil. eur vo forme rodičovského príspevku, teda 1,7 % celkových zdrojov** (z toho na 5 021 mnohodedných rodín v hmotnej núdzi pripadá alikvótny podiel 3,3 mil. eur).

V 20-tich okresoch s vysokým zastúpením Rómov žilo celkovo 44 637 poberateľov rodičovského príspevku, a **celkovo sa v nich vyplatilo 108,8 mil. eur**, teda 31,3%. **Podobne ako pri prídavku na dieťa sa nejedná o významný rozdiel oproti populácii, ktorá v týchto okresoch žije (29,2 %).**

Podľa Štatistického úradu má na Slovensku 3,1 % populácie menej ako 3 roky. Pre potreby analýzy rozšírime údaj Atlasu rómskych komúnit, podľa ktorého je 14,8 % Rómov žijúcich v koncentráciách mladších ako 6 rokov, na celú rómsku populáciu. Zjednodušene tiež predpokladajme, že mladšia ako 3 roky je presne polovica tejto časti rómskej populácie, teda 7,4 %. Z predpokladov môžeme následne odhadovať, že podiel poberateľov rodičovského príspevku je v rómskej komunite 2,3-krát vyšší ako v majorite (keďže 2,3-krát vyšší je tu aj podiel populácie do 3 rokov veku).

Z uvedených predpokladov následne vyplýva, že **17 % poberateľov rodičovského príspevku boli Rómovia (resp. rómske ženy). To zodpovedá približne 24-tisíc rómskym poberateľom a celkovo vyplateným zdrojom vo výške 58,5 mil. eur.** Treba však zdôrazniť, že **poberanie rodičovského príspevku zároveň znižuje vyplatenú čiastku dávky v hmotnej núdzi.** Rodičovský príspevok teda nemení celkový súhrn dávok, ktorý rodina v hmotnej núdzi poberá. Rodičovský príspevok sa dnes v praxi vypláca takmer každej rodine jednému z rodičov s dieťaťom do troch rokov veku, ak matka nepoberá materskú dávku.

4 Príspevok pri narodení dieťaťa

Príspevok pri narodení dieťaťa sa vypláca v paušálnej jednorázovej výške otcovi alebo matke narodeného dieťaťa vo výške 829,86 eur pri narodení maximálne tretieho dieťaťa a 151,37 eur pri narodení štvrtého a ďalšieho dieťaťa. V roku 2015 sa príspevok vyplatil 51 921 krát, celkové zdroje na jeho výplatu dosiahli 41 mil. eur. **94 % detí sa matke narodilo maximálne ako tretie dieťa.**

Najviac poberateľov príspevku bolo v Prešovskom kraji, najmenej v Trnavskom kraji. Podobne ako pri rodičovskom príspevku, aj distribúcia príspevku pri narodení dieťaťa do veľkej miery kopíruje veľkosť populácie v kraji.

V 15-tich vybraných okresoch s vysokým počtom mnohodetných rodín bol v roku 2015 príspevok vyplatený **13 794 krát** (26,6 % podiel), tj. celkové zdroje na jeho výplatu dosiahli výšku približne **10,3 mil. eur.** Podiel poskytnutých príspevkov je tak len o 2,7 % vyšší, než aký by alikvótno zodpovedal veľkosti populácie.

Ak predpokladáme, že podiel narodených detí v mnohodetných rodinách je rovnaký ako v 15-tich sledovaných okresoch (26,6 %), môžeme odhadovať, že **v 8 900 mnohodetných rodinách na Slovensku bolo v roku 2015 vyplatených necelých 358-tisíc eur vo forme príspevku pri narodení dieťaťa, teda necelé 1% celkových zdrojov na túto dávku.**

V 20-tich okresoch s vysokým zastúpením Rómov bol počet vyplatených príspevkov **15 941** (30,7 % podiel), tj. **12,1 mil. eur.** Podiel poskytnutých príspevkov je v týchto teda okresoch len o 1,5 % vyšší, než aký by alikvótno veľkosti populácie.

Záver

Účelom tejto analýzy je vniesť viac svetla do problematiky zaťaženia sociálneho systému zo strany rómskeho obyvateľstva v SR. Táto téma totiž v spoločnosti vzbudzuje ostré polemiky, ktoré so sebou priniesli aj nepodložené mýty o záťaži pre verejné financie vo forme čerpania sociálnych dávok zo strany Rómov.

Skúmali sme čerpanie rôznych dávok týkajúcich sa hmotnej núdze, podpory rodiny a invalidity z hľadiska ich čerpania mnohohodetnými rodinami, a z hľadiska okresov s vysokým počtom detí v mnohohodetných rodinách (skupina „15 okresov“) a okresov s vysokým počtom Rómov (skupina „20 okresov“). Mnohohodetnú rodinu sme pritom definovali ako rodinu s viac ako 4 deťmi. Takýchto rodín bolo v roku 2015 na Slovensku 8 900 a z nich 5 021 (56 %) bolo poberateľmi dávok v hmotnej núdzi.

Verejné výdavky na sledované skupiny

Tabuľka č. 7: Čerpanie vybraných sociálnych dávok sledovanými skupinami

Sociálna dávka (prídavok, dôchodok)		Čerpanie (mil. eur)			Podiel			Celkové zdroje (mil. eur)
		Mnohohodetné rodiny	15 okresov	20 okresov	Mnohohodetné rodiny	15 okresov	20 okresov	
Hmotná núdza	Dávka v hmotnej núdzi a príplatok	13,4	93,9	106,4	7,7%	46,7%	52,9%	201,1
Podpora rodiny	Prídavok na dieťa	14,8	85,4	95,2	4,7%	27,5%	30,7%	310,4
	Rodičovský príspevok	5,9	94,2	108,8	1,7%	27,1%	31,3%	361,3
	Príspevok pri narodení dieťaťa	0,4	10,3	12,1	0,9%	26,0%	30,7%	41
Spolu		34,5	283,8	322,5	2,0%	16,6%	18,9%	913,8

Zdroj: ÚPSVaR, 2015; vlastné prepočty (možné rozdiely v súčtoch sú spôsobené zaokrúhľovaním)

Celková vyplatená suma všetkých sledovaných dávok, príspevkov mnohohodetným rodinám predstavovala menej ako 0,1 % celkových verejných výdavkov (34,5 mil. eur). To je zhruba polovica hodnoty, ktorú každoročne štát vypláca vo forme vianočného príspevku dôchodcom.

Mnohohodetné rodiny tvoria 13,2 % všetkých osôb závislých od dávky v hmotnej núdzi, v skutočnosti však poberajú len 7 % zdrojov vyplácaných vo forme dávky v hmotnej núdzi a príplatkov.

Celková vyplatená suma všetkých sledovaných dávok a príspevkov v skupine „15 okresov“ predstavovala 0,8 % celkových verejných výdavkov (283,8 mil. eur). To je porovnateľný výdavok so sumou (243 mil. eur), ktorú musel štát v roku 2015 vrátiť do rozpočtu EU pre neefektívne, alebo netransparentné čerpanie. Tieto výdavky však nekončili výhradne v mnohohodetných rodinách či v rómskych rodinách, ale najmä v rodinách s dvomi či tromi deťmi. Zároveň táto hodnota neznamená, že všetky dávky poberala rómska komunita.

15 okresov, v ktorých sa nachádza viac ako 1000 detí žijúcich v mnohopočetných rodinách (s viac ako 4 deťmi), predstavuje 23,9 % populácie SR. Žije v nich 39 % poberateľov dávky v hmotnej núdzi a 49 % všetkých osôb odkázaných na dávky v hmotnej núdzi (tj. vrátane spoločne posudzovaných osôb).

Celková vyplatená suma všetkých sledovaných dávok, príspevkov a dôchodkov v roku 2015 v skupine „20 okresov“ predstavovala 0,9 % celkových verejných výdavkov (322,5 mil. eur). Táto suma nedosahuje ani štvrtinu výdavkov, ktorú daňoví poplatníci každoročne vynakladajú na obsluhu verejného dlhu.

Na základe našich predpokladov sme tiež odhadli, že prídavok na dieťa sa dnes vypláca na vyše 160-tisíc rómskych detí v celkovej výške približne 45,4 mil. eur. Na základe Atlasu rómskych komunit predpokladáme, že 17 % poberateľov rodičovského príspevku bolo rómskej národnosti a celkové zdroje vyplatené touto formou dosiahli 59 mil. eur.

20 okresov, v ktorých žije najväčší počet Rómov (67 %, tj. 271-tisíc z odhadovaného počtu 403-tisíc Rómov podľa Atlasu rómskych komunit) obýva 29 % občanov SR. V týchto okresoch zároveň žije 45 % poberateľov dávky v hmotnej núdzi a 55 % všetkých osôb závislých od dávok v hmotnej núdzi.

Diskusia

Rómska problematika je preto v prvom rade sociálnym a nie fiškálnym (rozpočtovým) problémom. Fiškálne náklady vyplácané mnohodetným rodinám (resp. okresom s vysokým podielom Rómov) predstavujú 0,1 % verejných zdrojov (resp. 0,9 % verejných zdrojov). Z pohľadu konsolidácie verejných financií sa tak nejedná o kritickú čiastku. Škrtnutie sociálnych transferov najväčším poberateľom by spôsobilo sociálnu katastrofu, no deficit verejných financií by to zredukovalo len o sedminu. To však neznamená, že dávkovú politiku netreba upravovať tak, aby vytvárala motivácie pracovať.

Treba tiež pripomenúť, že Rómovia sú menšími prijímateľmi starobných dôchodkov ako majoritná populácia ([len 4 %¹¹](#) z celkového počtu slovenských Rómov sú starší ako 60 rokov, oproti 19,3 % celkovej populácie), a spotrebúvajú aj menej zdravotnej starostlivosti¹².

Pracujúci rodičia majú na druhej strane k dispozícii daňové zvýhodnenie (resp. dávku určenú pracujúcim) vo forme daňového bonusu vo výške 21,41 eur každý mesiac na každé dieťa. V roku 2015 sa touto formou pracujúcim daňovým poplatníkom vrátilo z verejnej kasy 257,5 mil. eur. Daňový bonus je teda formou zvýhodnenia, ktorú si rodina v hmotnej núdzi uplatniť nemôže.

Podľa [štúdie Svetovej banky¹³](#) na Slovensku pracuje 20 % rómskych mužov a 9 % rómskych žien v produktívnom veku. V celej SR eviduje Štatistický úrad vo veku 15 - 64 rokov zamestnanosť mužov na

---

¹¹ Štatistický úrad SR. (2011). Slovenská štatistika a demografia 4/2011. [Online]: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=47949>

¹² PDCS. (2009). Rómska populácia a zdravie: Analýza situácie na Slovensku [Online]: <http://www.gitanos.org/upload/13/60/Eslovaquia-corrected.pdf>

úrovni 66,6 % a žien na úrovni 53 %. Zamestnanosť Rómov je teda približne štvrtinová oproti majoritnej populácii. Štatistiku však skresľujú segregované komunity, u ktorých nezamestnanosť podľa údajov UNDP presahuje 75 %.

Zo sociálneho systému sa vyplácajú dávky, prídavky a príspevky, na základe príslušných zákonov, ktorých znenie schvaľuje parlamentná väčšina. Ak dochádza k zneužívaniu sociálneho systému, resp. k nedostatku motivácií hľadať si zamestnanie z dôvodu poberania sociálnych dávok, je to aj dôsledok zlého nastavenia systému, resp. neefektívnych kontrolných mechanizmov, v ktorých vždy existuje priestor na zlepšovanie. Práve motiváciu pracovať do značnej miery ovplyvňuje vysoký podiel exekúcií, keďže mzda je na rozdiel od sociálnych dávok exekvovateľná.

20 % podiel pracujúcich rómskych mužov ale naznačuje, že nemožno plošne pripisovať všetkým Rómom nezájem o prácu. Riešeniu problematiky by preto napomohlo aj zníženie odvodového zaťaženia zamestnancov s nízkymi príjmami a spružnenie pracovného trhu, ktorý by následne „nasal“ viac nezamestnaných aj spomedzi Rómov.

---

¹³ In vivo. (2014). Rómovia: Najrozšírenejšie dezinformácie. [Online]: http://invivomagazin.sk/romovia-najrozsiorensie-dezinformacie_207.htm